140 ÉV AZ IPAR ÉS A TUDOMÁNY SZOLGÁLATÁBAN

140 YEARS OF SERVICE TO SCIENCE AND INDUSTRY

Réger Mihály

Óbudai Egyetem, Budapest, Magyarország, reger@uni-obuda.hu

Abstract

This compilation presents the main stages of the development process of University of Óbuda over three centuries, from industry education to higher education and finally, to the participants of the Conference. The first legal predecessor, the Secondary Industrial School (the Upper Industrial School located at the Vocational School), during the period of technics, led the way to the establishment of Donát Bánki and Kálmán Kandó, later to the Technical College of Light Industry, then to the establishment of an integrated Budapest Technical College, and onward to the successor, the University of Óbuda in the XXI. Century.

Keywords: *Ágoston Trefort, Secondary Industrial School, Károly Hegedüs, Lajos Petrik, Géza Jalsoviczky, Aladár Illvi Edvi, Ödön Faragó, Ödön Lencz, Royal Hungarian State Industrial Upper School, Technological Museum of Industry, Donát Bánki Technical College of Engineering, Kálmán Kandó Technical College, College of Light Industry, Budapest Tech Politechnical Institution, Regia Alba Faculty of Technology, University of Óbuda.*

Összefoglalás

Jelen összeállítás az Óbudai Egyetem három évszázadon átívelő, az iparoktatástól a felsőoktatásig vezető fejlődési folyamatának főbb állomásait tárja a Konferencia résztvevői elé. Az első jogelőd, a Közép Ipartanodától, a szakiskolán, a Felső Ipariskolán, majd a technikumok időszakán át vezetett az út a Bánki Donát és a Kandó Kálmán, majd később a Könnyűipari Műszaki Főiskola alapításához, az integrált Budapesti Műszaki Főiskola létesítéséhez, majd jogutódjaként a XXI. század Óbudai Egyetemének törvénybe iktatásához.

Kulcsszavak: *Trefort Ágoston, Közép Ipartanoda, Hegedüs Károly, Petrik Lajos, Jalsoviczky Géza, Edvi Illés Aladár, Faragó Ödön, Lencz Ödön, Magyar Királyi Állami Felső Ipariskola, Technológiai Iparmúzeum, Bánki Donát Gépipari Műszaki Főiskola, Kandó Kálmán Műszaki Főiskola, Könnyűipari Műszaki Főiskola, Budapesti Műszaki Főiskola, Alba Regia Műszaki Kar, Óbudai Egyetem.*

A Budapesten felállítandó közép ipartanoda gondolata Trefort Ágoston vallás- és közoktatási miniszterben fogalmazódott meg, aki kezdeményezte az intézet első szervezeti szabályzatának és tantervének kidolgozását. E feladatot Gönczy Pál miniszteri tanácsos és Sztoczek József műegyetemi rektor eredményesen megoldotta. Az 1877. szeptember 10-én megjelent miniszteri rendelet szerinti építészeti, gépészeti és vegyészeti szakosztállyal induló Közép Ipartanoda 1879. december 7-én nyitotta meg kapuit a Bodzafa utca 28. szám alatt.

Az Ipartanoda létesítésével azonos időszakra esett a Technológiai Iparmúzeum szervezésének kezdete, melynek feladatait „a hazai kézmű-

vesipart, elsősorban pedig a fa- és fémipart közhasznú szakismeretekkel lehetőleg szemléleti úton való terjesztésével támogatni...” határozták meg. A 1883. június 24-ei ünnepélyes megnyitót követő évben Trefort már jelezte: „Két középiparoktatási intézettel bírnak a fővárosban, melyek a Középipariskola és a Technológiai Iparmúzeum. Ezeknek szerves kapcsolata úgy didaktikai, mint finansiális tekintetben nagyon szükséges és előnyös...” Az elképzelés megvalósítására a két intézmény összehívásával a Nagykörúton, a Népszínház épülete mögött nyílt lehetőség. Itt épült fel – ahogy a Pesti Napló krónikása írta – „a magyar iparügy palotája, a Közép Ipartanoda és a Technológiai Múzeum új hona.” [1]

1. ábra. A Magyar Királyi Technológiai Iparmúzeum és a Magyar Királyi Állami Felső Ipariskola épülete

A reneszánsz palota

A József körút – Népszínház utca – Csokonai utca által határolt területen felépítendő épület megtervezésére Hauszmann Alajos műgye-
mi tanár 1885-ben kapott megbízást. Az építke-
zést 1887-ben kezdték meg Monaszerly Szilárd
építész vezetésével és Fekete Elek építőmester
irányításával. Az épületegyüttes 1889 tavaszán
készült el, melyet Trefort Ágoston miniszter már
nem élhetett meg. 1889. április 28-án ünnepélyes
keretek között gróf Csáky Albin vallás- és közok-
tatási miniszter tette helyére a zárókövet, gróf
Szapáry Gyula földművelésügyi m. kir. miniszter
és nagyszámú meghívott jelenlétében.

Az épületegyüttes felavatását 1889. szeptember
15-én tartották, melyről a megnyitó előestéjén a
Pesti Napló adott áttekintést: „Az állami Közép
Ipartanoda és a Technológiai Iparmúzeum új, kö-
zös palotájának holnapi ünnepélyes felavatása
alkalmából a két intézet keletkezéséről közöljük
a következőket. Mindkét intézet felállítását az or-
szágos magyar iparegyesület kezdeményezte a
hetvenes években... A szaktanácskozmány javas-
latai értelmében Trefort miniszter 1877. szeptem-
ber 10-én rendeletével kiadta a Közép Ipartanoda
szervezeti szabályzatát, s ezek alapján az intézet
1879. december havában megnyílt VIII. ker. Sándor
téri bérházban 16 tanulóval. Igazgatónak Hegedűs
Károly neveztetett ki. A Technológiai Iparmúzeum
létesítése iránt az Országos Magyar Ipar-egyesület

nevében Ráth Károly alelnök és Mudrony Soma
igazgató 1879. november 17-éről felterjesztést in-
téztek Trefort miniszterhez, mely tüzetesen kijelöli
az intézet szervezési keretét, egyszersmind annak
céljaira felajánlja az egyesület tulajdonát képező,
a főváros közössége által adományozott 740 négy-
szögölnyi területet a Rottenbiller utcában... A mi-
niszter a technológiai múzeum szervezésével, gyűj-
teményének beszerzésével miniszteri biztos minő-
ségében Ráth Károly kamarai alelnököt bízta meg,
s két év múlva az intézet az ún. Beleznay kert helyi-
ségeiben 1883. június 24-én megfelelő ünnepélyes-
ségek mellett megnyílt. A miniszter a Technológiai
Iparmúzeum főigazgatójává Hegedűs Károlyt, mint
a Közép Ipartanoda igazgatóját nevezte ki.” [2]

Az épületegyüttes Technológiai Iparmúzeum
céljait szolgáló nagykörúti homlokzata közepén
a főbejárattal, az oszlopcsarnokos lépcsővel olasz
reneszánsz palotára emlékeztetett. Az iparmúze-
umot íves épületrész kötötte össze az ipartanodá-
val, mely a Népszínház utcai főépületből, a Csoko-
nai utcai műhelyből, valamint a tágas udvaron el-
helyezett gép- és kazánházból és a gépszínből állt.

A kétemeletes főépület alagsorában a vegyészeti
laboratórium egy része, a „fémvasipari” és faipa-
ri laboratóriumok, szolgálati lakások és raktárak
települtek. A földszinten az intézeti könyvtár és
a vegyészeti laboratórium, az első emeleten az
irodai helyiségek, a másodikon a természetta-
ni szertár és laboratórium került telepítésre. Az

épületben három nagy 160 fő befogadására alkalmas előadóterem, három kisebb tanterem, tizenkét rajzterem szolgált a tanítást, míg a rendes és rendkívüli tanárok elhelyezésére – nagyrészt a szertárakkal egybeépült – tanári szobák szolgáltak.

Az egyemeletes műhelyépület földszintje a gépszeti és a kovácműhely, valamint az anyagraktár, míg az első emelete a fém-, vasipari és a faipari műhely elhelyezését biztosította. Az udvaron került elhelyezésre a gép- és kazánház egy húsz lóerős gőzgéppel és harminc méter magas kéménnyel. A földszintes kazán- és gépház tágas mellékhelyisége a gépszín, melyben a kazánfűtők és gépkezelők képzése céljából fűthető lokomobil és cséplőgépet állítottak fel. Az épületek összes helyiségét gázvilágítással szerelték fel.

A „Technológia”

Az új otthonban közös igazgatással a két intézet eredményesen oldotta meg feladatait: a múzeum gyarapodó gyűjteménye szerves részévé vált az oktatásnak, az ipariskola tanárai bekapcsolódtak az iparmúzeum tevékenységébe. Az intézmény hírnévre szert tett tanárai – Petrik Lajos, Jalsoviczky Géza, Edvi Illés Aladár, Faragó Ödön, Lencz Ödön, Klemp Gusztáv és még sokan mások – nagyban hozzájárultak a hazai gépipar fejlődéséhez.

Az ipartanoda tantervmódosítást követően 1891-től Állami Ipariskolaként, majd 1898-tól Magyar Királyi Állami Felső Ipariskola folytatta munkáját. Egyre bővülő feladatok mellett a két intézet, – vagy, ahogy akkor őket együtt emlegették, – a „Technológia” fejlődése hosszú évekig töretlen volt.

1898-ban helyszűke miatt kivált az építészeti szakosztály, majd 1907. április 30-án az akkor már több mint 30 ezer tárgyat tartalmazó Iparmúzeum teljes önállóságot kapott, s vezetőjévé Gaul Károlyt nevezték ki. A gyorsan fejlődő két intézmény számára az átépítések ellenére az épület szűknek bizonyult. Hegedűs Károly, a Felső Ipariskola igazgatója nyugdíjba vonulásakor 1914-ben a következőket írta jelentésében: *„Ez az intézet ebből, a már ósdivá lett szűk épületből kinőtt és a kifejlődött nagy utcai forgalom folytán környéke is annyira állandóan zajosá lett, hogy ez az épület napi 8–10 órai tanításnak – amely benne folyik – céljaira tovább nem alkalmas.”* Az első világháború kitörése miatt azonban új épület felépítésére nem nyílt lehetőség [3].

A gyors változások kora

A világháború éveiben a múzeumban hadikórházat, a Felső Ipariskolában művétaggyárat rendeztek be. A világégés alatt és azt követően rohamosan romlott az ellátás, fokozódtak a gondok.

Az 1930-as években a háború előtti költségvetés csak 25 százaléka állt az iskola rendelkezésére feladatai ellátásához. Ennek is következménye a faipari szakosztály 1942-es kiválása.

A világháborút követően az Iparmúzeumot öszszesvonták több kísérleti és anyagvizsgálati intézettel, majd a Magyar Királyi Technológia és Anyagvizsgáló Intézet megszüntetését követően a Könnyű- és Nehézipari Minőségellenőrző Intézetet helyezték el a nagykorúti épületrészben, melynek jogutódjaként működött a Kereskedelmi Minőségellenőrző Intézet. Az iparmúzeum fennmaradt könyvtára, a Technológiai Könyvtár előbb Országos Műszaki Könyvtár néven egyesült a Műszaki Dokumentációs Központtal, majd 1958-ban új helyére, a Múzeum utcába költözött, ahol kezdetben, mint az Országos Műszaki Információs Központ és Könyvtár működött, s napjainkban BME OMIK-ként folytatja tevékenységét. Eközben az intézményből 1950-ben kivált és önállóan folytatta képzési feladatait az épületgépészeti tagozat, majd 1951-ben a malomipari tagozat. Az épületben megmaradt gépészképzés új fejezetét jelentette 1969-ben a Bánki Donát Gépipari Műszaki Főiskola létesítése.

Az integrált intézmény

2000-ben alakult meg a Budapesti Műszaki Főiskola a Bánki Donát Műszaki Főiskola, a Kandó Kálmán és a Könnyűipari Műszaki Főiskola integrációjával. A közel 12.000 hallgató képzését folytató Főiskola fő feladatának a gazdaság szolgálatát fogalmazta meg, a tudás és az ismeretek fejlesztésével, és magas szintű átadásával. Az intézmény arra törekedett, hogy képzése színvonalas, a gazdasági és társadalmi élet változásaihoz igazodó, korszerű, a minőség folyamatos javításával a felsőoktatási piacon jól értékesíthető legyen.

A Bolognai folyamattal összhangban 2002-ben a Főiskola megkezdte a felkészülést az új kétciklusú felsőoktatási képzési rendszerre, és 2004-ben az országban az elsők között megindult a képzés a mérnök informatikus alapszakon. 2005. szeptemberében a gépészmérnöki-, a villamosmérnöki-, a had- és biztonságtechnikai mérnöki-, a mechatronikai mérnöki és a könnyűipari mérnöki alapképzési szakokkal bővült az oktatás.

2006-ban kezdődött meg a környezetmérnöki, a gazdálkodási és menedzsment, valamint a műszaki menedzser szakon a hallgatók képzése, így ettől kezdve a főiskola a teljes képzési kínálatát indíthatta BSc szinten. A kínálat bővítése érdekében 2007-ben az angol nyelvű mechatronikai-,

2. ábra. Az Egyetem központi épülete

3. ábra. Hegesztő robotcella a Bánki Karon

2008-ban a német nyelvű gépészmérnöki alapképzés is meghirdetésre került.

2007-ben megkezdődött az alapszakokra épülő mérnök-tanár, valamint a biztonságtechnikai mérnöki mesterképzés, mely 2008-tól kiegészült a mechatronikai mérnöki, a mérnök informatikus, a vállalkozásfejlesztés, valamint a könnyűipari mérnöki mesterszakokkal.

A XXI. század Óbudai Egyeteme

A Budapesti Műszaki Főiskola dinamikus fejlesztési programja révén teljesítette a felsőoktatási törvényben az egyetemekkel szemben megfogalmazott elvárásokat. Így 2010. január elsejével a Budapesti Műszaki Főiskola jogutódjaként alakult meg az Óbudai Egyetem.

2010-től az Óbudai Egyetem a gazdaságtudományok, az informatikai, a műszaki és a pedagógusképzés képzési területén alap- és mesterképzést, szakirányú továbbképzést, valamint felsőfokú szakképzést folytat nappali, esti és levelező tagozaton, továbbá távoktatási formában. Az Egyetem akadémiai programjában akkor 12 alapszak, 6 MSc, illetve MA mesterszak kínálata várta a továbbtanulókat. A fejlesztés eredményeképpen 2013-tól a képzési bővült a természettudományi képzési területtel, megindult az alkalmazott matematikus mesterképzés.

Az Egyetem szervezte a Kormány 1139/2014. (III. 14.) számú határozata, az Emberi Erőforrások Minisztériuma állásfoglalása alapján 2014. július 1-től bővült egy új oktatási egységgel, a székesfehérvári Alba Regia Műszaki Karral, a Nyugat-magyarországi Egyetem Geoinformatikai Kara az Óbudai Egyetem Alba Regia Egyetemi Központjába való beolvadását követően [4].

2017. szeptember 1-jével indult meg a képzés az új képzési és kimeneti követelményekre épülő ún. „E” jelű tantervekkel, mellyel bevezetésre került szakonként és félévenként egy-egy online tárgy. Beépítésre került a Projekt-munka tárgy, mely a tanulmányok során megszerzett tudást, ismereteket a hallgatók a gyakorlatban is alkalmazhatják egyéni vagy csoportos formában kompetenciái közvetlen értékelésére lehetőséget adva. Kialakításra került a patronáló tanári rendszer, melynek célja, hogy a hallgatók minél hamarabb, minél gyorsabban beilleszkedjenek az egyetemi légkörbe, működtetése hozzájáruljon az elsőévesek lemorzsolódásának csökkentéséhez.

2018-ban az üzemmérnök-informatikus, a gazdaságinformatikus alapképzési szakkal, valamint az angol nyelvű vállalkozásfejlesztési mesterszak-

3. ábra. Reccs Spagettihíd Építő Világajnokság pillanatképe az aulában

kal Budapesten, a mérnökinformatikus alapképzéssel Salgótarjánban bővült az Egyetem kínálta.

Napjainkban 15 alap-, 10 mesterszakon duális és kooperatív képzési formában, illetve négy felsőoktatási szakképzésen, valamint 28 szakirányú továbbképzési szakon folyik képzés, a magyar mellett angol nyelven is. Az intézmény budapesti székhelyén, székesfehérvári és salgótarjáni telephelyein kívül, képzést folytat Szerbiában Szabadkán és Romániában, Székelyudvarhelyen.

2010-ben az Egyetem az Alkalmazott Informatikai Doktori Iskola keretében jogosult doktori képzésre, a 2010. őszi statisztikai adatok szerint 11 doktorandusszal. 2018 októberében három doktori iskolában, – nevezetesen az Alkalmazott Informatikai és Alkalmazott Matematikai-, az Anyagtudományok és Technológiák-, valamint a Biztonságtudományi Doktori Iskolában – 121 doktorandusz folytatott tanulmányokat.

Egyetemünk büszke tehetséges hallgatóira, elkötelezett munkatársaira. Nagyra értékeli és elismeri teljesítményüket. Büszkeség tölti el pogárainkat hallgatóink sikerei láttán, hiszen évről-évre az első-második helyezéseket hozzák el a Reccs Spagettihíd Építő Világajnokságon, a Design Challenge Nemzetközi Robotépítő-, a Bosch Elektro-

mobil-, a Hajós György Matematika-, illetve a PLC versenyen, de kiemelkedő sikereket érnek el a Shell Eco-marathon európai megmérettetésén is.

2018-ban került sor a Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság intézményi akkreditációs eljárásra. A sikeres intézmény akkreditációs eljárás eredményeképpen, „A Egyetem akkreditációja – az akkreditációs feltételeknek való folyamatos megfelelés esetén – 2023. december 31-ig hatályos” [5].

Megerősítést nyert, hogy a három évszázadon átívelő történelmi múltú Óbudai Egyetem a hazai műszaki felsőoktatás meghatározó intézménye. Az Akkreditációs dokumentum indoklása rögzíti: „Egyetem képzési rendszere megfelel az európai felsőoktatás intézményi közfelelősségi elvárásainak, szakjai akkreditáltak, oktatásszervezési és diplomakiadási gyakorlata a hazai és nemzetközi követelményeknek megfelel. A versenyszférával együttműködve széleskörű alkalmazott kutatásokat, néhány szakterületen pedig alapkutatási tevékenységet is folytat. Képzései a munkaerőpiacon jól hasznosítható tudást adnak, kutatási eredményeit a folyó szakjainak a fejlesztésébe is beépíti”.

Az Óbudai Egyetem a társadalommal szemben érzett felelősségétől, valamint a műszaki haladás

iránti elkötelezettségétől vezérelve – stratégiájával összhangban – továbbra is egy hálózatos működésű, újszerű oktatási módszereket alkalmazó, gyakorlat-orientált, a gazdaság igényeit kielégítő, magas szintű műszaki, természettudományi, gazdaságtudományi és pedagógus alapképzést, mester- és doktori képzést, valamint tudományos kutatást folytató intézményként kíván működni.

Szakirodalmi hivatkozások:

- [1] Pesti Napló, Budapest, 1879. október 23.
- [2] Pesti Napló, Budapest, 1879. december 8.
- [3] Gáti J.: *Ipartanodától egyetemig*. Óbudai Egyetem Kiadó, Budapest, 2010. 23.
- [4] Gáti J.: *Óbudai Egyetem Jubileumi évkönyv 1879–2014*. Óbudai Egyetem Kiadó, Budapest, 2014. 110.
- [5] 2018/11/III/1 számú MAB határozat, Magyar Felsőoktatási Akkreditációs Bizottság, 2018. dec.